

Twee grafsteentjes, een familiebijbel en een dubbele naam

Meindert Schroor

Op 14 maart jl. werd een tweetal grafsteentjes geplaatst in het portaal van de Nederlands Hervormde Kerk te Langweer. Op die datum was het precies 400 jaar geleden dat Hopke Allesz (of Eylerts) Reynalda (1566-1598), wiens naam op een van de beide zerkjes voorkomt, stierf en enkele dagen later te ruste werd gelegd op het kerkhof van het nabije Legemeer. Hopke was een telg uit de grietmansfamilie Reynalda en via het in 1683 gesloten huwelijk tussen zijn achterkleindochter Dirkje Reynalda (Stavoren 1661 - Sneek 1708) en de Sneker koopman Fedde Wijbes Buma (Deersum 1649 - Sneek 1722) een der stamvaders van de latere patriciërsgezachten (Hopperus/van Haersma) Buma.

Twee zerken

Het is een wonder dat beide grafstenen, die al sedert de afbraak van de vervallen kerk van Legemeer in de achttiende eeuw in de open lucht lagen, een eventueel hergebruik als wegverharding hebben overleefd. Wel dienden zij in onze eeuw achtereenvolgens als putdek-

sels op 'it hiem' van een belendende 'pleats' en als stapstenen bij het hek van het in het vrije veld gelegen kerkhofje van Legemeer met zijn karakteristieke klokkestoel. De grafsteentjes, beide 70 centimeter breed en 35 centimeter hoog dekten de laatste rustplaats van Hopke Allesz en zijn op 15 februari

1608 overleden vrouw Tryn (Catharina) Aetes. Het zijn zeer sobere steentjes, zonder randschrift of verwijzing naar de Allerhoogste. Ondanks deze eenvoud behoorden beide echtelieden niet tot de geringste geslachten uit de toenmalige grietenij Doniawerstal, zoals blijkt uit een op beide zerkjes voorkomend wapen. Het Reynaldawapen is een zogeheten gedeeld wapen met links een halve zwarte adelaar, uitgaande van de delingslijn en rechts drie sterren met daaronder een liggende wassenaar. Het wapen van Tryn Aetes is eveneens gedeeld, met links een adelaar en rechts een drietal klaverbladen. Na in 1941 door de heer P. Reenalda te Den Haag te zijn herontdekt, werden de stenen in de jaren zestig voor een bedrag van 25 gulden het eigendom van J.C. Hopperus Buma te Amersfoort. Via diens broer mr Wiardus (Wiete) Willem Hopperus Buma te Warnsveld en door bemiddeling van jhr. Cees van Eysinga (eigenaar van de landerijen rond het kerkhof van Legemeer), hebben de zerkjes nu een plaats gekregen in de nabije kerk van Langweer.

Grietman, gedeputeerde en geleerde

Ten tijde van het overlijden van Hopke Allesz speelden de Reynalda's in Langweer als grietmannen een centrale rol in Doniawerstal. Volgens een omstreeks 1950 door P. Reenalda (1887-1956) samengestelde, getypte genealogie stamden de Reynalda's uit een eigenerfde familie, afkomstig van Westernijkerk (Ferwerderadeel). De oudst bekende voorvader Taecke Reynalda werd op 15 juli 1413 te Thabor begraven. Wellicht via het nabijgelegen Sneek - waar ook naderhand veel afstammelingen van de familie hun piéd à terre hadden - kwam een van hen, Edo Oenes Reynalda in Langweer terecht. In 1514-1515 is een aantal malen sprake van een 'Edo Ona sin' (overleden 1549), blijkens de *Snitser Recesboeken* (4678) woonachtig 'op Langwer'. Zijn zoon, Aucke Edes Reynalda was van 1582-1589 grietman van Doniawerstal en eerder (1579-1581) een van de twee gedeputeerden uit het kwartier Zevenwouden. De tweede zoon

De kleine grafzerken van Hopke Allesz en Trijn Aetes dochter, afkomstig van het kerkhof van Legemeer, thans geplaatst in de NH-kerk van Langweer

van Aucke Edes, Fedde Auckes volgde zijn vader in 1589 op als grietman, maar overleed al twee jaar later. Hij werd opgevolgd door de derde zoon, Eylert Aukes Reynalda (1538-1610) alias Eylardus Augustini. Deze Eylert werd de bekendste Reynalda. Namens Zevenwouden had hij tijdens de jaren 1584-1588 zitting in het college van gedeputeerde staten. In die hoedanigheid was hij een van de belangrijkste initiatiefnemers tot de oprichting van de Franeker Academie (1585). Eylert Aukes werd in 1587 hoogleraar in het Latijn en de welsprekendheid en twee jaar later zelfs rector magnificus van de Friese universiteit. Het is onduidelijk waarom Eylert zijn wetenschappelijke lier aan de wilgen hing om zijn overleden broer als grietman op te volgen, maar wellicht speelden familiemotieven een rol. In tegenstelling tot zijn overleden broer had Eylert Aukes twee volwassen zonen: Aede Reynalda en Hopke Allesz, wiens zerk aanleiding is tot deze bijdrage. Eylert Aukes, aan wie volgens Baerdts van Sminia's *Nieuwe Naamlijst van Grietmannen*, 'de gewichtigste Staatscommissiën (werden) opgedragen, onder andere die van lid van de Staten-Generaal', behield overigens zijn band met de wetenschappelijke wereld. In 1604 werd hij curator van de Franeker Academie.

Actief

Hopke Allesz was een kind uit het tweede huwelijk dat Eylert Aukes, na de dood van zijn eerste vrouw Wick van Aylva, sloot met Sake van Rinia, dochter van grietman (1541-1560) Saecke Harings van Rinia van Westdongeradeel. Zijn halfbroer uit het eerste huwelijk, Aede Reynalda (ca. 1564-1619), van wie geen nageslacht bekend is, trad in de (bestuurlijke) voetsporen van zijn vader en was van 1615-1618 gedeputeerde voor Zevenwouden en grietman van Doniawerstal.

Het is niet duidelijk waarom Eylert in 1591 zelf het grietmanschap van Doniawerstal op zich nam. Misschien had hij beide zonen voor een andere post voorbestemd, of was hij beducht dat geen van beide, nog jonge zonen erin zou slagen hun overleden oom aanstonds in Doniawerstal op te volgen. Was het wellicht de onveiligheid ten plattelande, in deze hectische jaren kort voordat Groningen weer in Staatse handen kwam, de zogeheten reductie van 1594? In de door Van Borssum Waalkes in de *Vrije Fries* (XIX, 1898, o.a. pp. 376-377) gepubliceerde fragmenten uit zowel

Klokkestoel met helmdak op het kerkhof van Legemeer. In 1604 werd bij de toen nog bestaande kerk een 'nij clockhuus' gebouwd. De vervallen kerk werd vermoedelijk in 1727 afgebroken (foto: Klazien Schroor)

de beneficiaalboeken als de akten en aantekeningen van het nedergerecht van Doniawerstal komt Eylert althans naar voren als een actieve en waakzame grietman.

Bijbel

De afstammelingen van Eylert's broer Fedde Auckes Reynalda vestigden zich in Sneek. Ook Eylert's nageslacht zocht zijn heil in de Waterpoortstad. Na de dood van Aede in 1619 verdwenen de Reynalda's als grietslieden uit de Friese historie. Via de enige zoon van de jong gestorven Hopke Allesz, Aette Hopkes Reynalda (1597-1642) leefde de tak van Eylert voort. Over Aette Hopkes en zijn afstammelingen zijn wij goed ingelicht dankzij een in 1610 te Dordrecht gedrukte Verhaghen-bijbel, die zich thans nog in dezelfde familie Buma bevindt. De bijbel werd bij het huwelijk van Aette

Hopkes Reynalda met Eebel Wybes op 28 oktober 1618 te Legemeer of Langweer in gebruik genomen. Het bijzondere aan deze bijbel is dat opeenvolgende generaties Reynalda's en Buma's er hun familiale gebeurtenissen (doop, huwelijk, overlijden, beroep) in de vorm van in totaal 105 posten, die lopen van 1598 tot 1819 in hebben opgetekend. De oudste vermelding is van de hand van de eerste eigenaar Aette Hopkes. Deze luidt: 'Den 14 Martes 1598 is inden Here gerust mijnnen faader Hopcke Alles ende leydt in die Leegemeer bijgraven'. Deze aantekening brengt ons terug bij de aanleiding tot dit verhaal, de onlangs in Langweer geplaatste grafzerkjes van de jong gestorven Hopke Allesz en zijn vrouw Tryn Aettes. Zij symboliseren in alle eenvoud het 't kan verkeren' van één familie over een periode van vier eeuwen.

Postscriptum

In 1865 - de nazaten van Hopke Allesz, bij name van de Buma's (een naam die ook buiten de familie voorkomt) zijn inmiddels talrijk geworden - richt mr Bernhardus Hopperus Buma, burgemeester van de gemeente Kollumerland en Nieuw-Kruisland zich tot koning Willem III met het verzoek om zijn tweede voornaam Hopperus (een verlatinisering van de naam Hopcke) aan zijn geslachtsnaam te mogen toevoegen. De adressant wijst op 'vier allen meerderjarige broeders en twee meerderjarige volle neven, die, evenals Adressant, den geslachtsnaam Buma dragen'. Omdat de meeste dragers betrekkingen hebben in het openbaar bestuur en de rechtspraak heeft 'deze omstandigheid reeds dikwijls tot verwarring van personen en betrekkingen aanleiding gegeven'. De associatie met de sedert Hopcke Allesz in de familie aanwezige naam is een voor de hand liggende. Maar die wordt in het verzoekschrift slechts aan het

begin gememoreerd. De negentiende-eeuwse Bernhardus voegt een stamlijst bij zijn request. Die geeft evenwel niet de lijn van Hopcke Allesz Reynalda, met andere woorden de afstamming in vaderlijke lijn aan, maar die via moeder Maria de With. Het verzoekschrift maakt duidelijk waarom. Keurig volgens de vigerende romantische visie op de Friese historie tovert Bernhardus een stamlijst tevoorschijn die teruggaat op de bekende Staverse familie Hoppers met, jawel, de beroemde zestiende-eeuwse jurist Joachim Hopperus (zie *Fryslân* 1996-4) als 'anchorman'. Terloops wordt opgemerkt dat Hoppers destijds 'den vriend was van zynen niet minder-vermaarden mede-Fries, den President van den Geheimen Raad te Brussel, Viglius Swichemius van Aijtta'. Van Hoppers zijn, aldus Bernhardus Hopperus Buma geen nakomelingen bekend en omdat juist hij het 'verdiend dat de naam van het geslacht, waarvan hij een lid was, in geheugenis blijve bewaard' is zijn voor-

gestelde naamsaanpassing een goede gelegenheid. De koning bewilligt en een fraaie negentiende-eeuwse mystificatie is daarmee geboren. Het familiewapen Buma wordt met de pelikaan van het geslachtswapen van de Hoppersen van Hemelum aangevuld en niet met het Reynalda-wapen. Initiator van deze naamswijziging was overigens de vader van Bernardus, mr W.W. Buma, destijds een bekend amateur-historicus. Zowel het concept als de kopieën van het verzoek zijn blijkens de schrijffhand door hem geschreven. Ongetwijfeld zal de historische interesse van Buma senior een rol bij dit verzoek hebben gespeeld, maar het leidt geen twijfel dat enige ijdelheid van de laatste - die naar het woord van Prediker van alle tijden is - daaraan evenmin vreemd was. Hoe dan ook, de onfortuinlijke Hopke Allesz Reynalda heeft aan de Langweerder kerkmuur eindelijk zijn plaats gevonden in de Friese historie als stamvader van een bekende Friese familie.

Sabbatical jier foar Fryske wittenskippers?

Johan Frieswijk

Op 1 oktober begjint de ferbouwing fan de Provinsjale en Buma Biblioteek. Dan sille de kolleksje-ûnderdielen op in oar plak ûnderbrocht wurde. Op 1 augustus begjint it ynpakken fan 'e boeken. Der sil besocht wurde de tsjinstferliening trettjin moanne lang sa goed mooglik te kontinuearjen. Mar - sa stiet ek op in briefke foar de besikers fan 'e PB - it is dochs saak en freegje op 'e tiid materiaal oan. Jo soene tinke: hawar, alles kin liend wurde, al duorret it oanfreegjen fan in boek miskien in dei. Sa giet dat ek mei ferhuzings fan oare grutte wittenskiplike biblioteken.

It docht lykwols bliken dat de situaasje hiel oars is. Fan de 450.000 boeken sille 150.000 tydlik ûnderbrocht wurde yn it eardere Wettersteatsgebou oan de Eastergrâftswal. Dy binne dêr beskikber foar brûkers. It giet om publikaasjes dy't de lêste tweintich jier ferskynd binne, de stúdzjesealkolleksje en alle Frysktalige publikaasjes (mei Fr-sinjatuer). De hânskriften en folianten ferhúze tydlik nei it Ryksargyf en bliuwe op dy wize tagonklik. Twatredde part fan 'e kolleksje (300.000 boeken) giet yn it depot en dy boeken binne trettjin moanne lang (of safolle langer as de ferbouwing duorret) net te rieplachtsjen. It is wol mooglik om titels foar langer as in jier te lienen of om oan te jaan

hokker kolleksjes tagonklik bliuwe moatte. Soks is wol oan de Fryske Akademy meidielt, mar oare brûkers fan de PB - wittenskippers, sneupers, studinten en oare kategoryen - witte noch fan neat en tinke dus dat it sa giet as it koarte briefke op de baalje suggerearret. Dat roait nearne nei en it tsjûget net fan in tsjinstferliene hâlding of fan omtinken foar de trouwe besikers. Mar dat is net it iennige. As wittenskippers binne wy - dat jildt foar de minsken fan de Akademy likegoed as foar dy fan oare Fryske ynstituten en foar it grutte tal Fryske wittenskippers, fan Meindert Schroor oant en mei Tony Feitsma - foar ús wurk fierhinne ôfhinklik fan de PB. As twatredde fan de kolleksje net mear tagonklik is, kinne wy eins ús wurk net mear goed dwaan. Wy moatte ús dan mar sjen te rêden mei de Universiteitsbiblioteek yn Grins en mei oare ynstânsjes. As wy wat neisjen wolle, moatte wy - as it boek op in oar plak net te krijen is - dus mear as in jier (en safolle langer as de ferbouwing duorret) wachtsje. Minsken dy't ús om ynformaasje freegje, sille wy yn de measte gefallen in briefke stjoere moatte, dat wy har mear as in jier net skewiele kinne om reden fan de PB-ferbouwing. En in nije meiwurker dy't oan de Akademy mei in ûndersyk begjint, moat it earste jier

mar op 'e ein dêrfan wachtsje oant er goed útein sette kin. Minsken dy't oan in dissertaasje wurkje, kinne by harren wurkjouwers by foarrie mar better om ferlinging fan it tsjinstferbân mei in jier freegje. En hoe moat immen no in jier yn it foar witte wat er liene wol? Dat wurket ek al net.

*In serieuus wittenskiplik bedriuw giet mear as in jier foar in grut part ticht. Soks kin yn Fryslân, al binne frijwat minsken dêr op in tige ferfelende wize de dupe fan. Miskien kin soks allinnich yn Fryslân, by de PB! Soene direksje en bestjoer wier net witte hoe wichtich harren wittenskiplike biblioteek is foar it wurk dêr't Fryske ûndersikers en sneupers mei dwaande binne? Foar gâns minsken is it wittenskiplik sjoen sawat fan libbensbelang. Wat moatte wy oars? In 'sabbatical' jier nimme en mar neat mear publisearje? En media as **It Beaken of Fryslân** yn dy tiid folskriuwe litte troch minsken dy't yn in oar part fan Nederlân wurkje?*